

N:o 149.

Af herr **Beckman** m. fl., om *skrifvelse till Kungl. Maj:t angående lokalt veto med lika och direkt rösträtt beträffande detaljhandel med brännvin.*

Kommunal vetorätt i fråga om såväl detaljhandel med brännvin som utskänkning af vin och öl finnes, som bekant, redan införd i vår lagstiftning. En mängd landskommuner hafva med utöfvande af denna rätt befriat sig från all rusdrycksförsäljning.

Men gällande bestämmelser, grundade på den kommunala fyrskalan, ha visat sig långt ifrån tillfyllestgörande. Ett ringa fåtal bestämmer blott alltför ofta sakens utgång.

Med allt större styrka framträder därför krafvet på ett verkligt effektivt kommunalt veto, grundadt på allmän folkomröstning med lika rösträtt för alla myndiga män och kvinnor, som äro medlemmar af kommunen.

Förslag i sådant syfte ha alltsedan 1893 upprepade gånger underkastats Riksdagens pröfning, men blifvit afslagna. Emellertid har vid de två senaste riksdagarna Andra Kammaren förklarat sin anslutning till de då framburna motionerna, år 1907 efter en votering med 113 röster mot 69 och förra året utan votering. Men frågan föll på Första Kammarens motstånd.

Under det förflutna året synes inom vida kretsar af vårt land den uppfattningen vuxit i styrka, att tiden nu är mogen för denna reform och att den ånyo bör föreläggas Riksdagen. Vi erinra särskildt om de uttalanden från omkring ett tusen kommunalstämmor

och de 864 mötesresolutioner, som ingått till Sveriges nykterhets-sällskaps representantförsamling. Samma uppfattning har äfven enhälligt uttalats af Riksdagens nykterhetsgrupp, hvilken nu räknar ett större antal medlemmar, tillhörande olika riktningar, än någonsin förut.

Vi tillåta oss därför att änyo frambära samma förslag, som redan tvenne gånger vunnit Andra Kammarens bifall.

Det synes oss dock icke af behofvet påkalladt att här återgifva i dess helhet den utförliga motivering och redogörelse för förhållandena i vissa främmande länder, som förebringats i föregående motioner, ej heller den historik, som förekommit dels i dessa motioner, dels i flera utskottsbetänkanden. Vi inskränka oss här till en sammanfattning af de viktigaste principiella skäl, som blifvit anförda till stöd för de af oss framställda yrkanden.

Ett par erinringar torde dock här böra förutskickas:

Med »rusdryck» afses här naturligtvis lika väl öl och andra starkare maltdrycker som brännvin och därmed jämförliga drycker. Särskildt för landsbygden är nämligen ölet lika mycket som brännvinet en källa till dryckenskap och oordningar. Rusdryck som rusdryck — lagstiftningen bör opartiskt rikta sina restriktiva bestämmelser mot dem båda.

Af formella skäl måste yrkanden rörande ändringar i gällande förordning angående försäljning af brännvin och i förordningen angående försäljning af öl och vin frambäras i skilda motioner. Men den allmänna motiveringen kan i allt väsentligt göras gemensam för de ändringar, vi föreslå i lagstiftningen rörande båda de till sina verkningar så nära besläktade slagen af rusdrycker.

* * *

För vinnande af målet »effektivt kommunalt veto» fordras närmast, att icke mot kommunalrepresentationens uttalande genom högre myndighets ingripande försäljning af starka drycker tillåtes i större utsträckning, än kommunen anser önskvärdt. Åtskilliga förändringar i syfte att ur nu bestående lag aflägsna vissa af de bestämmelser, som i detta afseende åt Konungens befallningshafvande tillerkänna förmynderskap öfver kommunerna, äro härför behöfliga.

Det kräfvades emellertid långt mera ingripande åtgärder för att *kommunens* själfbestämmningsrätt skall kunna ställa ett effektivt veto

mot rusdrycksförsäljningen, framför allt om man med kommunens vilja förstår den uppfattning, som gör sig gällande hos flertalet af dess myndiga medborgare. Med nu rådande fyrkskala är det mycket vanligt, att ett fåtal bestämmer sakens utgång i strid med ett långt öfvervägande flertal. Såväl inom som utom Riksdagen ha år efter år framdragits talrika exempel på »storfyrkarnes» segrar till förmån för rusdrycksintresset. Och det förefaller helt naturligt, att krafvet på en ny tingens ordning med hänsyn till nu gällande fyrkskalas orättvisa tidigt framträdtt just i fråga om behandlingen af spörsmål, som gälla försäljning af rusdrycker.

Oberoende af fordran på reform af den kommunala rösträtten i allmänhet, har därför från nykterhetsvännernas sida redan länge yrkats, att i hithörande frågor måtte, utan afvaktan af den kommunala rösträttsfrågans slutliga lösning, införas ograderad rösträtt med en röst för hvarje röstande, och att rösträtten skulle utsträckas till alla myndiga män och kvinnor.

Så mycket mera har man ansett sig äga skäl för en sådan fordran, som ju försäljningen af rusdrycker — det må nu vara brännvin eller öl — ej blott är en närings- eller skattefråga, utan en sedlighetsfråga, som på det närmaste berör den enskildes lif och familjelifvet och just därför påkallar en röstgrund, genom hvilken »personlighetsprincipen» kommer mera till sin rätt. Försäljningen af rusgifvande drycker får således icke af lagstiftaren behandlas som ett medel att taga ut skattebidrag ur de breda lagren, ej heller från synpunkten af enskilda tillverkares och försäljares vinst, utan »fastmer som ett ondt, som bör begränsas och mot hvilket samhället bör taga i anspråk sina medlemmars moraliska kraft. Och denna kraft väckes och sättes i verksamhet i samma mån som arbetet icke längre synes hopplöst, utan utsikt öppnas att kunna göra något till att slutligen bekämpa det onda».

Ofvan gifna uppfattning har vid upprepade tillfällen med styrka häfdats äfven inom Riksdagen i dess Andra Kammare. I en mycket beaktad motion har därjämte framhållits, att om man åtminstone i denna sak afstode från det kommunala förmögenhetsväldet och i stället införde en på allmän rösträtt grundad kommunal vetorätt, så skulle nykterhetsintresset få göra sig gällande mera omedelbart utan att behöfva bemäktiga sig ledningen vid vissa kommunala val, där man borde mera taga hänsyn till en persons allmänna lämplighet än till hans ståndpunkt i en speciell, om än så viktig fråga.

Ja, själfva bevillningsutskottet har i princip gifvit sin sanktion åt krafvet på en reform i angifna syfte, då det 1893 vid behandlingen af ett då framställt förslag om s. k. lokalt veto enhälligt yttrade, att »det kan med skäl sättas i fråga, om ej i nu berörda angelägenhet större inflytande inom kommunen borde tillerkännas flertalets åsikt».

Men flertalet är ju just de små fyrktalens innehafvare eller de helt och hållet rösträttslöse, bland dem i främsta rummet kvinnorna.

Visserligen har man såsom ett skäl mot den af oss påyrkade reformen framhållit sannolikheten af antagande af det förslag till ändrade bestämmelser i den kommunala rösträtten, som under viss förutsättning antagits af 1907 års Riksdag. Men äfven om det samma innebär en icke oväsentlig inskränkning i de stora fyrktalens öfvermakt, äro vi dock öfvertygade, att denna inskränkning icke är tillfyllestgörande för att i förevarande fall trygga de små rösträttsinnehafvarnes berättigade inflytande. Därjämte kvarstår oförändradt det missförhållandet, att kvinnorna i stort sedt alltfort sakna möjlighet att vid en omröstning i dessa frågor deltaga i afgörandet. Och detta är med hänsyn till frågans ofvan angifna sedliga och för familjelifvet betydelsefulla innebörd alldeles särskildt att beklaga.

I den mån nykterhetsintresset genom den af oss föreslagna folkomröstningen kan mera än vid en omröstning enligt fyrskalan göra sig gällande inom en kommun, måste detta anses som ett framsteg i utvecklingen. Man har ju i en mängd af våra landskommuner lyckats att redan under nuvarande förhållanden genomföra s. k. lokalt veto mot försäljning af såväl brännvin som öl. Det har icke sports, att detta ledt till olägenheter, som göra beslutets upphäfvande önskligt, utan tvärtom säges åtgärden i de allra flesta fall haft uteslutande goda verkningar. Visserligen måste man erkänna, att i stadskommuner, från hvilka vi med ett par obetydliga undantag sakna erfarenhet, försök att kringgå förbudet lättare skola uppstå. Men mycket beror på det allvar, hvarmed lagen tillämpas. Äfven om särskildt under öfvergångstiden öfverträdelser skulle förekomma, så ger dock erfarenheten vid handen, att minskade tillfällen att komma åt spritdrycker, »blott restriktionen gifves tid att verka, minskar superiet». Och knappast lär väl särskildt i större stadsamhällen inträffa, att förbud införes, om icke en så stark opinion

fordrar det, att redan häri ligger en viss trygghet för lagens efterlefnad.

Emellertid har man för att ytterligare försäkra sig om att icke tillfälligheter skola spela in vid frågans afgörande eller beslut fattas, som kanske snart nog en ny omröstning skulle kullkasta, ansett, att en viss kvalificerad majoritet bör föreskrifvas. Och om denna majoritet bestämmes till $\frac{2}{3}$, vill det synas oss, som om ett sådant stadgande skulle kunna i hög grad bidra att aflägsna de betänkligheter, som stundom yppats äfven bland principiella anhängare till den kommunala folkomröstningen. Ej heller får det förglömmas, att den kvalificerade majoriteten innebär ökad trygghet mot införande (eventuellt återinförande) af rusdrycksförsäljning.

Att äfven med sådan personlig omröstning ingen absolut visshet finnes för ernående i *alla* fall af beslut i sådan riktning, som nykterhetsvännerna önska, är en erinran, som man med visst fog framställt. Men det är ju just afsikten med det kommunala vetot, att det skall ge ett säkert uttryck åt folkmeningen. De, som väl få anses på detta område mest sakkunniga, de, som under lång tid ägnat sitt arbete åt lösningen af alkoholfrågan, äro dock för sin del öfvertygade, att frigörelse på denna punkt från fyrkskalan och införande af allmän omröstning skulle lända nykterhetssaken till stor båtnad.

Tanken på den allmänna rösträttens tillämpning på ett särskildt, noga begränsadt område af det kommunala lifvet lär numera knappast förefalla lika främmande för våra förhållanden som för blott några år sedan. Vidare har ju samtidigt med krafven på såväl politisk som kommunal rösträttsreform det berättigade i kvinnans inflytande på det offentliga lifvet vunnit allt större erkännande. En af vetenskapen bestyrkt öfvertygelse om de starka dryckernas fullständiga umbärlighet och deras riksfördärflika inflytande samt om striden mot deras herravälde som ett samhällets nödvärn har spridit sig till allt vidare kretsar. Man har också inom alla samhällsklasser vaknat till insikt om den oafvisliga nödvändigheten att bryta rusdryckssedens tyranni — framför allt då det gäller en liten nation som vår, hvilken behöfver spänna alla sina krafter för att häfda sin plats bland kulturens bärare och för att vinna ökad styrka inåt och utåt. Slutligen bestrider knappast någon, att det här ligger fara i dröjsmålet: med hvarje år, som går, skjuter rusdryckshandteringen och dess intressen allt djupare ekonomiska rötter, på

samma gång som »alkoholismen» — rusdryckernas fördärfliga följder på olika områden — hotar att i stor utsträckning undergräfvat äfven kommande släktens fysiska, ekonomiska och sedliga utveckling.

Vi angifva här de hufvudsakliga bestämmelser, som vi anse böra gälla för den föreslagna folkomröstningen rörande detaljhandeln med brännvin, och skola, såsom nämndt, i särskild motion framlägga motsvarande förslag rörande försäljningen af vin och öl.

När i stads- eller landtkommun fråga uppstått, att rättighet till detaljhandel med brännvin må meddelas, åligger det Konungens befallningshafvande, därest inom viss tid skriftlig ansökan inkommer, undertecknad af välfrejdade, till myndig ålder komna män och kvinnor, som äro medlemmar af kommunen och svenska medborgare, till ett antal, motsvarande minst en tjugondel af kommunens mantalsskrifna folkmängd, att förordna om anställande i kommunen af omröstning rörande den sålunda väckta frågan.

I denna omröstning, som sker med slutna sedlar och som gäller endast förbud eller icke förbud mot ifrågavarande upplåtelse af försäljningsrättigheter, äger enhvar välfrejdad myndig man eller kvinna, som är medlem af kommunen, att delta.

Om $\frac{2}{3}$ af de i omröstningen deltagande rösta för förbud, träder detta i kraft på den tidpunkt, då förut beviljade rättigheter upphöra. För införande af detaljhandel med brännvin, där sådan handel förut icke funnits, skall likaledes erfordras $\frac{2}{3}$ majoritet.

Frågan kan åter väckas först efter tre år. Besvär må endast anföras, om beslutet förmenas icke ha tillkommit i laga ordning. Om det af denna anledning undanröjes, skall Konungens befallningshafvande förordna om anställande af ny omröstning.

Med stöd af hvad ofvan anförts, föreslå vi,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för Riksdagen af förslag till bestämmelser i syfte att afgörandet inom kommun af väckt fråga om tillstånd till detaljhandel med brännvin måtte äga rum genom allmän omröstning med lika och direkt rösträtt i

hufvudsaklig öfverensstämmelse med de af oss
angifna grunder.

Stockholm den 25 januari 1909.

Ernst Beckman. *K. H. Gez. von Schéele.* *Robert Johansson.*

Oskar Berg. *J. Byström.* *Johan Ericsson.*

Frithiof Söderbergh. *Bernh. Eriksson.*
